

Dinde Yeni Sorunlara Yeni Çözümler Gerekli Midir? | Betül Dikmen

İDE AKADEMİ | DÖNEM ÖDEVİ 2022-2023

Din, insan hayatının vazgeçilmez hakikati olarak ilk insandan itibaren varlığını sürdürmektedir. Hayatın her alanında dinin etkisi görülmekte ve dinin tanımı ile ilgili çok çeşitli açıklamalar bulunmaktadır. Sosyoloji, psikoloji, felsefe, ilahiyat alanlarının her birinde kendi ilkelerine dayalı din tanımlaması yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bazı din tanımlamalarına kısaca göz atmak gerekirse;

Dinler tarihçisi olan Mircea Eliade dini; "Din, hayatın anlamını veren, öte dünya arayışını sağlayan ve model ortaya koyan bir tecrübedir." şeklinde tanımlamaktadır. Dil bilimci Max Müller için dinin tanımı; "Din, insanın sonsuz kavramasını sağlayan, akıl ve mantığa tabi olmayan zihnî bir meleke veya yetenektir."

Tehanevi; "Din, akıl sahiplerini kendi iradeleriyle şimdiki halde (dünyada) salâha, gelecekte (ahirette) felâha sevkeden, Allah (c.c.) tarafından konulmuş bir kanundur." şeklinde dini tanımlamaktadır.

Seyyid Şerif Cürcani; "Din, akıl sahiplerini peygamberin bildirdiği gerçekleri benimsemeye çağıran ilahi bir kanundur." diye tanımlamıştır.

Teolog W. Newton Clark'ın din tanımı; "Din, Tanrı'nın insan ruhunda yaşamasıdır."

Felsefeci Rudolf Otto; "Din, hem korkutucu hem de cezbedici olan bir gizemdir." demiştir.

Sigmund Freud'un din tanımı; "Din, evrensel, takıntısız bir nevrozdur."

Sosyolog Karl Marx'a göre din; "Din, halkın afyonudur."

Bütün bu tanımlamalar incelendiğinde herkesin kendi alanı içerisinde bir din tanımı oluşturduğu ve o çerçevede bu tanımların hepsinin doğru olduğu görülmektedir. Bu tanımlarda dikkat çeken önemli noktalar; dinin insan ve toplum için önemi, insanların bu dünya ve öbür dünyadaki mutluluğu, dinin tanrısal bir etkiye sahip olduğudur. Dinin hayatın her alanında etkili olduğunu kabul ettiğimizde, en ilkel kabul edilenden en gelişmiş olanına kadar her toplumu bir arada tutan ve ortak değer oluşturmalarına sebep olan bir inanç sistemi ortaya koyulduğu görülmektedir. Esasında din denilen şey bu inancın hikâyesidir. Bu sayede ortak bir değer oluşturmak, bir arada yaşamak ve mutlu bir yaşam inşa etmek mümkün olmaktadır.

İslam dini de Müslümanların hikâyesidir. Hz. Muhammed'den itibaren kayda alınan bir hikâyedir. Bu hikâye İslam'ın ortaya çıktığı topraklardan başlamakta ve bugün hala bu hikâye yazılmaya devam etmektedir. Fakat zaman içerisinde bu kutsal hikâyenin yazılmasına engel olunmakta ve tarihin bir noktasından itibaren durdurulmak istendiği gözlemlenmektedir. Bu hikâyeyi sonlandırmak istenen yere kadar şu şekilde ele almak mümkündür.

Arap yarımadasında cahiliye devri olarak adlandırılan ve İslam dininin henüz gelmediği dönemlerde burada bulunanlar putlara tapmakta, kabilecilik anlayışı içerisinde yaşamakta idi. Onların kendilerine ait bir inançları, ritüelleri bulunmaktaydı. Hiç kimse inandıklarının yanlış olduğunu düşünmemekte ve yeni bir din arayışı içerisinde değildi. Atalarının inançlarını devam ettiriyor ve bu durumdan herhangi bir rahatsızlık duymuyorlardı. Fakat bu topraklarda 571 senesinde yeni bir dini yetiştirmesi için Allah tarafından seçilmiş bir peygamber dünyaya gelmişti. İçinde bulunduğu toplumu değiştirecek, dönüştürecek olan Allah'ın seçilmiş kulu olan Hz. Muhammed, toplumu tarafından sevilen, doğru sözlü olduğu bilinen, güvenilir bir insan olarak tanınmaktaydı. Kırk yaşında Allah tarafından İslam dinini insanlara duyurmak için görevlendirilen Hz. Muhammed, toplumda yepyeni ve bir hayli zorlu adımlar atılmasını gerektirecek hakikatlerle donatılıyordu. Başlangıçta gizli başlayan bu tebliğler bir süre sonra herkesin duyması için yüksek sesle haykırılmaya başlanıyordu. Tabi ki o toplumda zaten bir dini bağlı olarak yaşayan ve bu durumdan hiçbir sorun duymayan insanlar bu seslerden

hoşlanmamıştır. Hz. Muhammed ve onun yoluna girmiş olanlar, Arapların inandıkları tanrıları yok saymalarını, ritüellerinden, kutsallarından vazgeçmeleri gerektiğini söylemektedir. Bu durum kabul edilmesi kolay bir hal değildir. Atalarının dini olan dinden, içinde yaşadıkları ve doğru bildikleri, toplumu bir arada tutan inançlarını bırakıp yeni bir inancın kabul edilmesi basit bir değişim olarak görülmemelidir. Tabi bu zorluklara rağmen pek çok kişi Hz. Muhammed'in söylediklerini kabul etmiş ve İslam'la şereflendirilmiştir.

Hz. Muhammed ve İslam'ı kabul eden Müslümanlar için zorlu süreçler başlamıştır. Arap toplumunun ileri gelenleri ve atalarının dininden dönmeyi reddedenler Müslümanlara eziyet etmekten geri durmamışlardır. Fırsatını buldukları her yerde onları zora sokmuşlardır. Hz. Muhammed'i öldürmeyi istemişler, bunun için planlar kurmuşlardır. Ama onların planı varsa Allah'ın da bir planı olduğunu hesap etmemişlerdir. Bu süreç içerisinde hicret, göç, vefat gibi pek çok olay yaşanmıştır. Hz. Muhammed ve Müslümanlar bir arada durmayı ve Allah'ın hak dini olan İslam'ı yaşamayı ve yaşatmayı sürdürmüşlerdir.

Hz. Muhammed'in yaşadığı ve vahiy sürecinin devam ettiği dönemlerde sorun yaşanan olayların çözümünde Hz. Muhammed'e danışılır ve sorunlar kolaylıkla çözüldü. Yaşanan problemler, sorulan sorular detaylı şekilde açıklanarak İslam'da neyin uygun olduğuna dair sahabeler kesin bilgilere ulaşma konusunda son derece şanlıydı. Hz. Muhammed'in vefatından sonra herhangi bir sorunla karşılaşıldığında dönemin halifesi bu konularda karar mercii haline gelmiştir. Onlar öncelikle Kur'an-ı Kerim ardından Hz. Muhammed'in söz ve davranışlarını göz önünde bulundurarak karar vermişlerdir. Ancak hiçbir açıklama bulamadıkları yahut daha önce hiç karşılaşmadıkları yeni problemle karşılaştıklarında, o ana ve İslam'a en uygun kararı vermek için çabalamışlardır. Zamana göre ihtiyaçların değişmesi yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu sorunlara uygun çözümlerin ortaya konulmasını gerekli kılmıştır.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in hadis ve sünneti, halifelerin ictihadları derken zamanla bir hukuk sistemi ortaya çıkmaya başlamıştır. Nasıl bir sorun yaşandığında ne çözüm getirilmeli, Kur'an'daki hangi ayetlere uygun olan yol hangisidir tartışılmaya başlanmıştır. Bu durum mezheplerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bugün bildiğimiz mezhep imamları, sorularla karşılaştıklarında bunlara çözüm üretebilmek adına çalışmış ve Kur'an'a ve sünnete uygun cevaplar üretmişlerdir. Ancak bu mezheplerden kimisi çok katı kimisi çok akılcı olarak görülmüştür. Dört halife döneminde başlayan tartışma ve farklılıklar mezheplerin ortaya çıkmasında da görülmüştür. Karşılıklı olarak birbirlerinin verdikleri kararlardan memnuniyetsizlik, din için o anlayışın yanlış olduğuna inanılması problemleri mezhep imamlarının düşünceleri etrafında insanların birleşerek gruplaşmasına neden olmuştur. Hal böyle olunca İslam nehrinde çatallaşmalar başlamıştır. Esasında bu ayrılmalar kötü olarak görülse de doğru inşa edildiğinde bunların zenginlik olduğunu anlamak kolaylaşmaktadır. Bu nehrin kolları doğrular üzerine kurulu ise burada bir sorun olduğu düşünülmemektedir. Ancak bu kolların uydurma hadis, bidat, hurafe, israiliyat ile karışması İslam'ın hakikatine sokulması dini tehlikeye sokmaktadır. Zamanla ortaya çıkan yeni bakış açıları farklı anlayışların ortaya çıkmasına neden olmuş, ictihadın sonlanmasını savunan, dinin temizlenmesi gerektiğini öne süren düşünceler geliştirilmiştir. Aslında herkesin amacı ortaktır; amaç İslam'ın en doğru şekilde devam ettirilmesidir.

İslam dininin doğru sabiteler üzerine yeniden düşünülmesi için öncelikle asla ulaşmak ve sabit asıllar, hakikatler üzerine inşa edilen ilkelerle ilerlemek gerekmektedir. Kökleri sabit olan bir ağaç gibi dalları göklere uzanan ama bu iki uç arasında ayrılmaz bir bağ olduğu bilinerek hakikate ulaşmak ve isabet etmek mümkün olmaktadır. En başında da ifade ettiğimiz gibi din, toplumla ve kültürle bir bütün olmalıdır. Eğer bunu sağlayamazsa yok olmaya mahkumdur. Bu nedenle insanlar içinde yaşadıkları toplumu ve dini bir senkronizasyon içerisinde hakikatlere uygun inşa etmelidir. Ancak bugün İslam dininin mezhep imamlarından sonra dondurulmuş haline tabi olmamız istenmektedir. Fakat insanın, toplumun, zamanın değişiyor olması, sorunların çeşitlenerek artması mezheplerin pek çok konuda cevapsız kalmasına neden olmaktadır. Hal böyle olunca İslam dini bu konularda cevapsız kalmaktadır. Değişen ve dönüşen şartlara uyum sağlamak ve bu dine inanan insanlara çözümler sunabilmek için sabitleri doğru belirlenmiş olan yeni bir ictihad kurumuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bacon'un ortaya koyduğu dört tabu; soy idolleri, mağara idolleri, çarşı-pazar idolleri, tiyatro

idollerinden kurtulmak, eskiyi kutsamamak ve hakikate ulaşmak için bu idolleri yok saymak gerekmektedir. Yeni sorunlara yeni çözümler ararken ictihad yapacak olan kişilerin eskiye olan bağlılıklarından kopmaları, kökleri sabit olana dayanarak çözüm üretmeleri gerekmektedir. Zira bugün İslam dininde ortaya koyulmuş olan çözümler Müslümanlar için yeterli olmamakta ve bu durum kişilerin kendi dinlerini kendilerince anlayarak sorunlarına çözüm üretmelerine neden olmaktadır.

KAYNAKÇA Aslan, Reza. Allah'tan Başka İlâh Yoktur. Panama Yayıncılık, 2021. Cevizci, Ahmet. Felsefe Tarihi Thales'ten Baudrillard'a (Karton Kapak). Say Yayınları, 2022. Cox, James L. Kutsalı İfade Etmek Din Fenomenolojisine Giriş. çev. Fuat Aydın. Eskiye Yayınları, 2019. "Darulhadis Journal of Islamic Studies » Submission » İctihad ve Fetva". Erişim 28 Nisan 2023. <https://dergipark.org.tr/en/pub/darulhadisdergisi/issue/70819/1138026> "Şer'i Hukuk: Bir Metodoloji mi, Bir Somut Kurallar Bütünü mü?" Erişim 28 Nisan 2023. <https://www.acarindex.com/marmara-universitesi-ilahiyat-fakultesi-dergisi/seri-hukuk-bir-metodoloji-mi-bir-somut-kurallar-butunu-mu-301086>